

**PROJEKTA “LIFE WASTE TO RESOURCES IP”
(LIFE20 IPE/LV/000014)
SOCIĀLI EKONOMISKĀS IETEKMES MONITORINGA PLĀNS**

“Projekta sociāli ekonomiskās ietekmes monitorings”

Rīga, 2023

**AKTIVITĀTES
NOSAUKUMS UN
NUMURS**

**PROJEKTA SOCIĀLEKONOMISKĀS IETEKMES
MONITORINGS
D3**

**NODEVUMA
NOSAUKUMS PROJEKTĀ**

Monitoringa plāns un metodoloģija

**SASNIEDZAMĀ
REZULTĀTA IZPILDES
TERMIŅŠ**

31.03.2023.

**NODEVUMA
IESNIEGŠANAS DATUMS**

11.07.2023.

VERSIJA

1.0.

SATURS

KOPSAVILKUMS	3
SUMMARY	4
1. IEVADS	5
1.1. No atkritumiem uz resursiem	6
1.2. Pilns produktu aprites cikls un produktu dizains	6
1.3. Reģionālās ilgtspējas stiprināšana, atkritumu un materiālu pārvalde	7
1.4. Ilgtspējīgs patēriņš un sociālās inovācijas	7
2. Sociāli ekonomisko ietekmju monitoringa metodoloģijas un indikatoru apraksts.....	9
2.1. Novērtējuma pieeja un pamatojums	9
2.2. Indikatori	10
2.2.1. Materiālu un atkritumu plūsma	11
2.2.2. Vide	11
2.2.3. Ekonomika un uzņēmējdarbība	11
2.2.4. Infrastruktūra un tehnoloģijas	12
2.2.5. Nodarbinātība	13
2.2.6. Kapacitāte, izpratne, izglītība, sadarbība	13
2.2.7. Pārvaldība.....	14
2.3. Novērtējumā izmantojamo datu avoti.....	14
2.4. Monitoringa ziņojumi	15
3. Projekta sociāli ekonomiskās ietekmes monitoringa plāns	16
3.1. D3.1. Demonstrācijas pasākumi un pilotprojekti	16
3.2. D3.2. Atkritumu apsaimniekošanas efektivitāte un politikas plānošana	21
3.2.1. Indikatori	22
4. Mērķa grupas un iesaistītās puses	23

KOPSAVILKUMS

LIFE Waste To Resources IP projekta “Atkritumi kā resursi Latvijā – Reģionālās ilgtspējas un aprites veicināšana, ieviešot atkritumu kā resursu izmantošanas koncepciju” (LIFE WASTE TO RESOURCES IP, LIFE20 IPE/LV/000014) (turpmāk – Projekts) aktivitātes D3 ietvaros izstrādāts projekta sociāli ekonomiskā novērtējuma monitoringa plāns. Ziņojuma ietvaros apskatīti piemērojami indikatori, kas projekta ieviešanas posmā ļaus izvērtēt īstenoto aktivitāšu efektivitāti un analizēt sociāli ekonomisko ietekmi reģionālā un nacionālā mērogā.

Sociāli ekonomiskā monitoringa plāns paredz veikt detalizētu projekta aktivitāšu ietekmi, grupējot tos četros tematiskajos mērķos:

1. No atkritumiem uz resursiem – pilnveidojot dalītās atkritumu vākšanas procesu;
2. Pilns produktu aprites cikls un produktu dizains – radot ilgtspējīgus produktu dizainus un sekmējot produktu un materiālu atkārtotu izmantošanu;
3. Reģionālās ilgtspējas stiprināšana, atkritumu un materiālu pārvalde – optimizējot sistēmu un mazinot apglabājamo atkritumu apjomu;
4. Ilgtspējīgs patēriņš un sociālās inovācijas - tiek pilnveidota sistēma, lai veicinātu preču un materiālu atkārtotas izmantošanas, remonta un pārstrādes aktivitātes.

Iegūtie rezultāti sniegs iespēju izvērtēt ne tikai Projekta, bet arī AAVP virzību attiecībā uz ilgtspējīgas attīstības pamatprincipiem saskaņā ar ekosistēmas, sabiedrības un ekonomikas interesēm.

Izstrādājot monitoringa metodoloģiju, identificēti katrai pilotteritorijai piemērojami indikatori, kas atlasīti balstoties uz esošajiem vides un aprites ekonomikas ilgtspējas ietvariem, liekot uzsvāru uz rūpnieciskās simbiozes, atkritumu rašanās novēršanas un sociālo aspektu aprakstošajiem indikatoriem – uzņēmējdarbības tendencēm, konkurētspēju un inovāciju, koplietošanas ekonomiku un preču izmantošanas analīzi, patērētāju attieksmes un uzvedības maiņu, kā arī kapacitātes stiprināšanu.

Projekta ietvaros tiks analizēta sasniegtā sociāli ekonomiskā attīstība Projekta īstenošanas laikā, kā arī, modelējot attīstības scenārijus, iezīmētas paredzamās tendences pēc Projekta īstenošanas, pamatojoties uz sasniegtajiem rezultātiem saistībā ar identificētajiem rādītājiem.

SUMMARY

ACTIVITY AND NO.	MONITORING OF THE SOCIO-ECONOMIC IMPACTS OF THE PROJECT ACTIONS D3
TITLE OF DELIVERABLE IN THE PROJECT	Monitoring plan and methodology
DEADLINE FOR DELIVERABLE IN PROJECT	31.03.2023.
DATE OF SUBMISSION	04.07.2023.
VERSION	1.0.

Within the framework of activity D3 of LIFE WASTE TO RESOURCES IP project " Waste to Resources Latvia – boosting regional sustainability and circularity " (LIFE WASTE TO RESOURCES IP, LIFE20 IPE/LV/000014), a project socio-economic evaluation monitoring plan has been developed. The report summarizes socioeconomic indicators that will be used to evaluate the effectiveness of the implemented activities and analyse the socio-economic impact on a regional and national scale.

The socio-economic monitoring plan is developed to ensure detailed impact analyse of the project's activities by grouping them into four thematic objectives:

1. From waste to resources - improving the process of separate waste collection.
2. Full product cycle and product design – creating sustainable product designs and promoting the repeated use of products and materials.
3. Strengthening regional sustainability, waste and materials management - optimizing the system and reducing the amount of waste to be buried.
4. Sustainable consumption and social innovations - the system is being improved to promote the reuse, repair and recycling activities of goods and materials.

The obtained results will provide an opportunity to evaluate not only the progress of the Project, but also the progress of NWMP in relation to the basic principles of sustainable development in accordance with the interests of the ecosystem, society and economy.

By developing the monitoring methodology, the indicators applicable to each demonstration territory were identified, selected based on the existing environmental and circular economy sustainability frameworks, with an emphasis on the descriptive indicators of industrial symbiosis, waste prevention and social aspects - business trends, competitiveness and innovation, sharing economy and analysis of goods use, changing consumer attitudes and behaviour, as well as capacity building.

Within the framework of the project, the socio-economic development achieved during the implementation of the project will be analyzed. Modelling the development scenarios will outline the expected trends that can be forthcoming after the implementation of the Project.

1. IEVADS

LIFE Waste To Resources IP projekta “Atkritumi kā resursi Latvijā – Reģionālās ilgtspējas un aprites veicināšana, ieviešot atkritumu kā resursu izmantošanas koncepciju” (LIFE WASTE TO RESOURCES IP, LIFE20 IPE/LV/000014) (turpmāk – Projekts) mērķis ir samazināt atkritumu rašanos un apglabājamo atkritumu apjomu, nodrošināt to efektīvāku apsaimniekošanu, un īstenot Atkritumu apsaimniekošanas valsts plānu 2021. – 2028. gadam (turpmāk – AAVP), veicinot resursu otrreizēju izmantošanu, pilnveidojot atkritumu plūsmas kontroli, samazinot negatīvo ietekmi uz vidi un ekonomikas oglekļa emisijas pēdas nospiedumu.

Lai sasniegtu izvirzītos mērķus, Projektā iesaistītās partneru organizācijas tā īstenošanas laikā līdz 2028. gadam veiks pasākumus, izstrādājot, adaptējot Latvijas apstākļiem un ieviešot dažādus inovatīvus apsaimniekošanas un pārvaldības pasākumus:

- 1) pilnveidot dalītās atkritumu savākšanas sistēmu, izmēģinot kompleksas apsaimniekošanas pieejas prioritārajām atkritumu plūsmām (bioloģiskie un pārtikas atkritumi, tekstilizstrādājumi, elektronika un IKT, iepakojuma atkritumi uc) un nodrošinot videi un cilvēku veselībai drošu noteikta veida bīstamo atkritumu apglabāšanu
- 2) izveidot otrreizējo būvmateriālu aprites sistēmu, kas ietver otrreizēju izmantošanu un pārstrādi, būvgružu šķirošanu būvlaukumos un pilnveidot būvmateriālu un atkritumu uzskaiti, kas saistīta ar Būvinformācijas sistēmu (BIS)
- 3) pilnveidot un virzīt otrreizējo izejvielu, atkārtoti lietojamo un pārstrādāto preču tirgu, radot priekšnosacījumus un ieviešot politikas instrumentus
- 4) samazināt apglabājamo atkritumu daudzumu, uzlabojot atkritumu šķirošanu, pārstrādi, tajā skaitā nepārstrādājamās cieto sadzīves atkritumu frakcijas apstrādi.
- 5) palielināt materiālo resursu produktivitāti un veicināt atkritumu rašanās novēršanu un siltumnīcefekta gāzu (SEG) emisiju samazināšanu visās tautsaimniecības jomās
- 6) veicināt sinerģiju starp rūpniecisko ražošanu, ekoinovācijām un atkritumu rašanās novēršanu
- 7) pilnveidot atkritumu apsaimniekošanas plānošanu nacionālā un reģionālā līmenī un tās īstenošanas mehānismus, veicot stratēģiski plānotas kapacitātes stiprināšanas darbības
- 8) novērst nepilnības atkritumu plūsmu uzskaites un uzraudzības sistēmā, lai nodrošinātu efektīvāku AAVP ieviešanu turpmākajos plānošanas ciklos
- 9) paplašināt un padziļināt sadarbību starp ieinteresētajām pusēm (pašvaldībām, rūpniecību, zinātnes un izglītības iestādēm un NVO), kā arī veidot un stiprināt sadarbību ar kaimiņvalstīm ilgtspējīgākai atkritumu apsaimniekošanai.
- 10) veikt vispusīgu un proaktīvu sabiedrības informēšanas, izglītošanas un izpratnes veidošanas darbu, lai nodrošinātu dažādu ieinteresēto pušu iesaistīšanos AAVP un reģionālo atkritumu apsaimniekošanas plānu īstenošanā.

Definētie Projektā veicamie pasākumi atkritumu apsaimniekošanas pilnveidošanai iedalāmi četrās tematiskajās jomās, katrai no tām ietverot mērķtiecīgi strukturētu sagatavošanās (A),

īstenošanas (C), monitoringa (D) un informācijas, zināšanu un izpratnes veidošanas (E) aktivitāšu kopumu:

1.1. No atkritumiem uz resursiem

Lai attīstītu dalītās atkritumu vākšanas sistēmu, Projektā tiek īstenotas aktivitātes, kas veicina bioloģisko atkritumu, tekstilmateriālu un citu dalīti vāktu atkritumu atdalīšanu no sadzīves atkritumiem, kā arī stiprina ražotāju paplašinātās atbildības sistēmās iekļauto atkritumu veidu, piemēram, iepakojuma, videi kaitīgu preču, izsmēķu un citu materiālu pārvaldību. Projektā tiek risinātas problēmas, kas šobrīd kavē sekmīgas dalītās atkritumu vākšanas procesu – tiek nodrošināta atkritumu šķirošanai nepieciešamā infrastruktūra, veidota vienota pieeja un prasības atkritumu apsaimniekošanas uzņēmumiem, pilnveidota datu pārvaldības sistēma, informēta un izglītota sabiedrība. Lai nodrošinātu būvniecības nozares atkritumu mazināšanu, tiek ieviesta materiālu atkārtotas izmantošanas un otrreizējās pārstrādes sistēma. Izmantojot digitālos risinājumus, tiek izveidota inovatīva būvniecības informācijas sistēma, kas ļauj izsekot būvmateriāliem visā to aprites ciklā.

Uz šo tematisko jomu attiecināmās konkrētās īstenošanas C bloka aktivitātes:

- C1 – Kompleksas pieejas izstrāde un demonstrēšana dalītās atkritumu savākšanas sistēmai
- C2 – Rīku izstrāde un aprites risinājumu pilotēšana būvniecības procesam un materiālu plūsmām
- C3 – Pilotprojekti atkritumu beigu statusa kritēriju piemērošanai, lai demonstrētu aprites un “no atkritumiem uz resursiem” koncepciju
- C4 – Pilotprojekti reģionālajos poligonos atkritumu šķirošanas uzlabošanai materiālu un enerģijas iegūšanai
- C8 – Risinājumu demonstrēšana bioloģisko un pārtikas atkritumu samazināšanai un pārtikas atkritumu mērījumu uzlabošanai

1.2. Pilns produktu aprites cikls un produktu dizains

Lai mazinātu atkritumu apjomu un sekmētu aprites ekonomikas principu ieviešanu, tiek radīti ilgtspējīgi produktu dizaini un procesi. Projekta ietvaros tiek attīstīta industriālā simbioze, kuras rezultātā, izmantojot inovatīvas tehnoloģijas un ražošanas procesus, iespējams nodrošināt dažādu materiālu un ķīmisko vielu tālāku izmantošanu. Nodrošināta atbalsta programma jaunu inovāciju izstrādei un esošo attīstīšanai. Visos aprites ekonomikas posmos jaunuzņēmumiem, maziem un vidējiem uzņēmumiem ir iespēja strādāt pie risinājumiem, kuri veicina industriālās simbiozes veidošanos un attīstību.

Uz šo tematisko jomu attiecināmās konkrētās īstenošanas C bloka aktivitātes:

- C5 – Rūpnieciskās simbiozes platformas izveide atkritumiem
- C10 – Laboratorijas testu un politikas ieteikumu izstrāde pārejai uz sabiedrību, kas brīva no plastmasas piesārņojuma

1.3. Reģionālās ilgtspējas stiprināšana, atkritumu un materiālu pārvalde

Lai sekmētu reģionu ilgtspēju un efektīvu atkritumu apsaimniekošanu, tiek īstenotas būtiskas reformas, pārveidojot pašreizējos 10 atkritumu apsaimniekošanas reģionus par 5 efektīviem atkritumu apsaimniekošanas reģioniem. Klasiskā atkritumu poligonu koncepcija, kas paredz atkritumu apglabāšanu, tiek transformēta uz materiālu otrreizējas izejvielas vai enerģijas iegūšanu. Lai ieviestu atkritumu apsaimniekošanas reģionu reformu, tiek nodrošinātas konsultācijas, sniegts metodiskais atbalsts, veidoti reģionālie izglītības un kompetences centri, izstrādāts aprites ekonomikas ceļvedis un reģionālie atkritumu aprites modeļi. Projekta ietvaros tiek pilnveidoti rīcībpolitikas instrumenti un zaļā publiskā iepirkuma efektivitāte, kā arī veidots dialogs ar akadēmisko un zinātnes sektoru. Izstrādāti ieteikumi ražotāju paplašinātās atbildības sistēmas piemērošanai tabakas izstrādājumiem ar filtriem. Tāpat tiek pilnveidota atkritumu apsaimniekošanas darbību un datu plūsmas kontrole, balstoties uz atskaišu un kontroles procesu un risinājumu digitalizāciju, iesaistot atbildīgās institūcijas.

Uz šo tematisko jomu attiecināmās konkrētās īstenošanas C bloka aktivitātes:

- C6 – Ilgtspējīgas atkritumu apsaimniekošanas un materiālu aprites veicināšana valsts, reģionālā un vietējā līmenī
- C11 – Projekta Atkārtojamības un pārnesamības stratēģijas izstrāde un īstenošana

1.4. Ilgtspējīgs patēriņš un sociālās inovācijas

Ilgtspējīgs patēriņš un sociālās inovācijas saistītas ar produkta kā pakalpojuma koncepcijas izstrādi, saskaņā ar kuru ražotāji uzņemas atbildību par izstrādāto produktu visā tā dzīves ciklā. Projektā tiek izveidota sistēma atkārtotas izmantošanas, remonta un pārstrādes aktivitāšu veicināšanai. Ekoskolu ietvaros tiek īstenotas izglītojošas aktivitātes, kas sekmē jauniešu uzvedības un attieksmes maiņu, nodrošinot ilgtspējīga patēriņa un aprites domāšanu, un veicina atkritumu samazināšanos. Jaunieši tiek izglītoti par atkritumu plūsmām, kas noteiktas Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvā (ES) 2019/904 (2019. gada 5. jūnijs) par konkrētu plastmasas izstrādājumu ietekmes uz vidi samazināšanu, kā arī tiek testēta sociālā mārketinga ietekme. Projektā tiek izveidots aktivitāšu tīkls (brīvprātīgais monitoringa, piekrastes kopienas iniciatīvas), lai risinātu atkritumu problēmu piekrastes zonā.

Uz šo tematisko jomu attiecināmās konkrētās īstenošanas C bloka aktivitātes:

- C7 – Sistēmas izveide atkārtotas izmantošanas, remonta un pārstrādes veicināšanai
- C9 – Izglītojošas un uzvedības izmaiņu demonstrācijas aktivitātes atkritumu samazināšanai, ilgtspējīgam patēriņam un aprites domāšanas veicināšanai

Projekta D3 aktivitātes “Projekta sociāli ekonomisko ietekmju monitorings” mērķis ir veikt Projekta aktivitāšu sociāli ekonomiskās ietekmes izvērtējumu sekmīgai Projekta īstenošanai, kā arī izvērtēt Projekta aktivitāšu identificēto sociāli ekonomisko ietekmi, lai noteiktu, kā aktivitāšu īstenošana ir sekmējusi Projekta mērķu sasniegšanu. Aktivitātes ietvaros paredzēts veikt Projekta ietvaros īstenoto pasākumu sociāli ekonomiskās ietekmes monitoringu un novērtējumu divos līmeņos – Projekta demonstrācijas vietās īstenoto pasākumu sociāli ekonomiskās ietekmes novērtējums un Projekta sociāli ekonomiskās ietekmes novērtējums attiecībā uz AAVP ieviešanu. Attiecīgi, D3 aktivitāte ir iedalīta apakšaktivitātēs:

- D3.1. “Projekta ietvaros īstenoto demonstrācijas pilotprojektu un atkritumu apsaimniekošanas uzlabošanas pasākumu sociāli ekonomiskās ietekmes novērtējums”, kuras mērķis ir izstrādāt sociāli ekonomisko ietekmju monitoringa metodoloģiju, kas ietver monitoringa indikatoru definēšanu un monitoringa plāna sagatavošanu, nosakot veicamās aktivitātes un to regularitāti, un saskaņā ar izstrādāto metodoloģiju veikt demonstrācijas pilotprojektu sociāli ekonomiskās ietekmes sistemātisku izvērtējumu.

Uz Projekta sociāli ekonomiskās ietekmes novērtējumu attiecināmo aktivitāšu ietvaros īstenojamie demonstrācijas un pilotprojekti tematisko jomu sadalījumā detalizēti aprakstīti sadaļā Monitoringa plāns – D.3.1. Demonstrācijas pasākumi un pilotprojekti.

- D3.2. “Projekta rezultātu pielietošanas sociāli ekonomiskās ietekmes novērtējums attiecībā uz atkritumu apsaimniekošanas efektivitāti un politikas plānošanu”, kuras mērķis ir analizēt, kā Projektā īstenotās aktivitātes ir veicinājušas AAVP ieviešanu Projekta ieviešanas periodā.

D3 aktivitātes ieviešanas atbildīgais partneris ir biedrība “Baltijas krasti”.

2. Sociāli ekonomisko ietekmju monitoringa metodoloģijas un indikatoru apraksts

2.1. Novērtējuma pieeja un pamatojums

Sociāli ekonomiskās ietekmes novērtējums galvenokārt ietver plānoto un neparedzēto, pozitīvo un negatīvo sociālo seku analīzes, uzraudzības un pārvaldības procesu, kas saistīts ar Projekta intervenci un jebkuru sociālo pārmaiņu procesu, ko izraisa šādas iejaukšanās. Sociāli ekonomiskās ietekmes monitoringa ļaus Projekta īstenotājiem ne tikai identificēt īstenoto pasākumu sociālās un ekonomiskās ietekmes, bet arī ieviest piemērotus institucionālos, organizatoriskos un Projektam specifiskus mehānismus nelabvēlīgo seku mazināšanai. Iegūtie rezultāti sniegs iespēju izvērtēt ne tikai Projekta, bet arī AAVP virzību attiecībā uz ilgtspējīgas attīstības pamatprincipiem saskaņā ar ekosistēmas, sabiedrības un ekonomikas interesēm.

Projekta LIFE Waste to Resources IP mērķis attiecībā uz sociāli ekonomisko attīstības uzstādījumu ir cieši saistīts ar pāreju uz aprites ekonomiku – ilgtspējīga atkritumu apsaimniekošana, lai mazinātu to rašanos un deponēto atkritumu apjomu, samazinot negatīvo ietekmi uz vidi un tautsaimniecības oglekļa emisiju pēdas nospiedumu. Aprites ekonomika ir viens no stūrakmeņiem atkritumu rašanās novēršanā, tādēļ Projekta uzdevumi un sasniedzamie rezultāti konceptuāli akcentē starpnozaru un institucionālu iesaistīšanos atkritumu apsaimniekošanā dažādos līmeņos, paaugstinot atbildību par atkritumu ražošanu un šķirošanu, veicinot pārstrādi un resursu atgriešanu, pilnveidojot atkritumu plūsmu kontroli, veidojot un demonstrējot sadarbības mehānismus un stimulus integrētai atkritumu apsaimniekošanai, kas nodrošinātu ieinteresēto pušu iesaistīšanos no visām attiecīgajām nozarēm visā atkritumu apsaimniekošanas procesā – plānošanā, īstenošanā, uzraudzībā un novērtēšanā.

Pāreja uz aprites ekonomiku ir ilgtermiņa process, tādēļ tās monitoringa ir būtisks, lai identificētu piemērotākās rīcības un nepieciešamības gadījumā veiktu korekcijas. Monitoringa sistēmas var atšķirt pārejas procesa uzraudzību un aprites ekonomikas ietekmes uzraudzību. Pārejas uzraudzība var noteikt dinamisku produktu grupās, piemēram, produktu dizains un aprites produktu īpatsvars, noteikt nepieciešamās darbības pārvaldības politikā, lai paātrinātu pāreju uz aprites ekonomiku. Ietekmes monitoringa ietvaros tiek aplūkoti pārejas rezultāti attiecībā uz dabas resursu patēriņu, ietekmi uz vidi un sociāli ekonomisko attīstību.

2020. gadā tika uzsākta EK Jaunā aprites ekonomikas rīcības plāna ieviešana, kas ir viens no Eiropas zaļā kursa pamatelementiem. Tajā ir aicināts atjaunināt un uzlabot uzraudzības sistēmu (EK, 2020). Paredzams, ka tā koncentrēsies uz materiālu "pēdas nospiedumu", papildu kritiskajām nozarēm (piemēram, būvniecības, plastmasas, tekstilizstrādājumu un elektronikas), ilgtspējīgu produktu dizainu, inovācijām, pievienotās vērtības izmaiņām un to ietekmi uz ES klimata neitralitātes mērķi. (OECD, 2020).

Lai gan aprites ekonomikas mērīšanas sistēmu izstrāde joprojām ir tikai sākumposmā, var novērot dažus izplatītus šķēršļus un problēmas, piemēram, neskaidra aprites ekonomikas aspektu definēšana, kas apgrūtina novērtējuma ietvara izstrādi, savstarpēji nesaskaņotas metodikas un indikatori sektoru uzraudzībai, kā arī to integrācijas trūkums makro-mikro-mezo līmenī, kas rada pretrunīgu stratēģiju un nepilnīgas informācijas risku.

2.2. Indikatori

Attiecībā uz atkritumu apsaimniekošanu lielākā daļa indikatoru sistēmu ir vērstas uz to pārstrādes un savākšanas indikatoriem. Daži no indikatoriem, ko izmanto aprītīguma novērtēšanai (piemēram, atkritumu savākšanas un pārstrādes līmenis), var sniegt maldinošu priekšstatu par progresu, jo tie ne vienmēr parāda, kā tiek samazināts un optimizēts primārais materiālu patēriņš. Eiropas Vides Aģentūra (EVA) uzsver, ka pašreizējais darbs pie aprites ekonomikas indikatoriem galvenokārt ir vērstas uz atkritumu apsaimniekošanu un materiālo resursu efektivitāti. Saistībā ar to apzinātā statistika par atkritumiem un materiālu plūsmām nav pietiekama, lai novērtētu daudzus ar aprites ekonomiku saistītus aspektus, piemēram, materiālu zudumus un otrreizējās pārstrādes kvalitatīvos aspektus. Esošie indikatori galvenokārt koncentrējas uz fiziskajām īpašībām, piemēram, produktu dizainu, ražošanu un atkritumu apsaimniekošanu, un tiem trūkst produktu izmantošanas analīzes. Parasti indikatori nav vērsti uz saprātīgu preču izmantošanu, pievēršoties tādiem būtiskiem faktoriem kā plānota preču novecošana un labošanas atvieglošana. EVA ziņojumā arī uzsvērta nepieciešamība pēc konsekvēntākiem datiem attiecībā uz uzņēmējdarbības tendencēm un ekodizainu, koplietošanas ekonomiku, labošanu un atkārtotu izmantošanu, kas ļautu gūt vērtīgākus ieskatus progresa vērtēšanā (EVA, 2016).

Izstrādājot monitoringa metodoloģiju, Projekta specifiskie vērtējamie aspekti un to indikatori tika atlasīti no esošajiem vides vai aprites ekonomikas ietvariem (ANO SDG indikatori, ANO EEK vides indikatori, ESAO aprites ekonomikas indikatori reģioniem, Eiropas Komisijas aprites ekonomikas monitoringa ietvars, kā arī OECD Aprites ekonomikas indikatoru uzskaitē), kā arī, izvērojot Projekta aktivitāšu specifisku un iepriekš minētajā EVA ziņojumā norādītos trūkumus, liekot uzsvāru uz rūpnieciskās simbiozes, atkritumu rašanās novēršanas un sociālo aspektu aprakstošajiem indikatoriem – uzņēmējdarbības tendencēm, konkurētspēju un inovāciju, koplietošanas ekonomiku un preču izmantošanas analīzi, patērētāju attieksmes un uzvedības maiņu, kā arī kapacitātes stiprināšanu.

Projektā vērtējamie aspekti ietver indikatorus, kas attiecas uz materiālu un atkritumu plūsmu, ietekmi uz vidi, ekonomiku un uzņēmējdarbību, nodarbinātību, infrastruktūru un tehnoloģijām, kapacitātes stiprināšanu, izpratni, sadarbību un uzvedības maiņu, pārvaldības un politikas procesu īstenošanu. Detalizēts un specifisks indikatoru definējums izstrādāts un iekļauts katra demonstrācijas un pilotprojektu monitoringa plānā (Pielikums Nr. 1), kā arī Projekta sociāli ekonomiskās ietekmes novērtējumam attiecībā uz AAVP ieviešanu. Zemāk sniegts vispārīgs šo indikatoru apraksts.

Ietaupījumu indikatori, kas saistīti ar atkritumu samazināšanu, izvairīšanos no patēriņa un dažādu resursu, piemēram, enerģijas, pārtikas, izejvielu un apģērbu, ietaupījumiem (piemēram, radīto pārtikas, tekstilizstrādājumu u.c. atkritumu daudzumu, pārtikas reģenerācijas-pārdales darbību skaitu un pārtikas izšķērdēšanu, kas novērsta, izmantojot apritīgu patēriņu). Ietaupījumi mēra visus finanšu resursus, kas ietaupīti noteiktās aprites ekonomikas pasākumu rezultātā, piemēram, preču, produktu, materiālu atkārtota izmantošana, samazinātas izmaksas, ieviešot zaļo iepirkumu, u.c..

Investīciju apakšskategorijas indikatori aptver uzņēmumu investīcijas pētniecībā un attīstībā, precēs un projektos, kas saistīti ar atkritumu samazināšanu un aprites ekonomikas veicināšanu. Daži piemēri: izdevumi pētniecībai un attīstībai saistībā ar aprites ekonomiku un aprites ekonomikas projektos ieguldītā summa.

Tiks izvērtēti arī vispārīgi rādītāji attiecībā uz uzņēmējdarbību, piemēram, reģistrēto uzņēmumu un organizāciju skaits, uzņēmējdarbības dinamika – reģistrētie un likvidētie uzņēmumi, kā arī pašvaldību ieņēmumi un vidējā alga salīdzinājumā ar vidējo valstī, īpašu uzmanību pievēršot attiecināmajām nozarēm. Atkarībā no demonstrējumu vai pilotprojekta specifikas, šo indikatoru novērtējums tiks veikts vietējā (attiecīgo) pašvaldību, reģionālajā (atkritumu apsaimniekošanas reģiona) vai nacionālajā līmenī.

2.2.4. *Infrastruktūra un tehnoloģijas*

Indikatori, kas attiecas uz **infrastruktūru**, kas veicina efektīvāku atkritumu apsaimniekošanu, pārstrādi un atkārtotu izmantošanu, piemēram, dalītas vākšanas laukumu izveidi, jaunu rajonu izveidi, kuros ietverti aprites ekonomikas principi, eksperimentālo apgabalu aptverto pilsētas daļu, izveidoto atkārtotas izmantošanas un pārstrādes centru skaits pilsētā, sadarbības telpas, kas aprīkotas ar materiāliem un aprīkojumu, lai veicinātu preču koplietošanu, labošanu un remontu, un publisko telpu, kas pielāgota ilgtspējīgu atkritumu apsaimniekošanas un aprites ekonomikas modeļu ieviešanai.

Tehnoloģijas un inovācijas indikatori galvenokārt ietver rādītājus, kas saistīti ar ieguldījumu inovācijas aktivitātēs, piemēram, ar aprites ekonomiku saistītu pētniecības un attīstības projektu īstenošana un eksperimentālos projektos iesaistīto dalībnieku skaits, jaunu tehnoloģisko risinājumu ieviešana efektīvākai atkritumu apsaimniekošanai, jaunu aprites produktu un pakalpojumu radīšana, sadarbība starp uzņēmumiem, patenti, licences, prototipi, u.c.

Apbūvētās vides indikatori, kas aptver visu ēku dzīves ciklu, sākot no projektēšanas (piemēram, būvdarbi, kuru projektēšanā ietverti aprites priekšnosacījumi un projekti, kas ietver viedo projektēšanu) līdz atkritumu beigu statusa piemērošanai (piemēram, būvniecības un nojaukšanas atkritumu pārstrādes un reģenerācijas līmenis). Apbūves indikatori attiecas arī uz ēku sertifikāciju, kas saistītas ar aprites ekonomiku (piemēram, to uzņēmumu skaits, kuriem ir sertifikācija, pamatojoties uz dzīves ciklu vai ekodizainu, būvniecības projektu procentuālā daļa, kas attiecas uz sertifikācijas programmām, un ekodizaina produktu iekļaušana).

2.2.5. Nodarbinātība

Indikatori, kas saistīti ar darbavietām. Šie indikatori galvenokārt attiecas uz nodarbinātību un cilvēkresursiem. Indikatori nošķir nodarbinātību aprites ekonomikas vispārīgajās darbībās un darba vietu radīšanu īpašās aprites ekonomikas nozarēs, piemēram, koplietošanas ekonomikā, atkārtotas izmantošanas un remonta nozarē. Lielākā daļa indikatoru ir īpaši saistīti ar darbavietām, un daži piemēri ir: izveidoto un nodrošināto zaļo darbavietu skaits, neto aprites darbavietu pieaugums un to darba meklētāju skaits, kuri ir nodarbināti aprites ekonomikas apmācību rezultātā. Daži indikatori attiecas arī uz cilvēkresursiem: cilvēkresursi mobilizēti eksperimentiem būvniecības nozarē, cilvēku skaits, kas aktīvi strādā pie aprites vīzijas attīstības, un vietējo koordinātoru skaits, kas pieņemti darbā teritoriālās sinerģijas attīstībai.

Tiks izvērtēti arī vispārīgi rādītāji attiecībā uz nodarbinātību, piemēram, nodarbinātības līmenis – nodarbināto īpatsvars no ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem, to sadalījums pēc nodarbinātības statusa – darba devēji un darba ņēmēji, bezdarba līmenis – darba meklētāju īpatsvars no ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem, u.c. Atkarībā no demonstrējumu vai pilotprojekta specifikas, šo indikatoru novērtējums tiks veikts vietējā (attiecīgo) pašvaldību, reģionālajā (atkritumu apsaimniekošanas reģiona) vai nacionālajā līmenī.

2.2.6. Kapacitāte, izpratne, izglītība, sadarbība

Kapacitātes stiprināšanas indikatori attiecas uz instrumentu, modeļu un risinājumu izstrādi aprites ekonomikas veicināšanai, kā arī apmācībām un citiem pasākumiem, lai veidotu un vairotu zināšanas par aprites ekonomiku. Indikatori izšķir apmācību kursus (piemēram, pilsētas darbinieki, kas ir apmācīti aprites ekonomikā un aprites iepirkuma principiem, izveidoto apmācību moduļu skaits). Citi šīs apakš kategorijas piemēri ir apmācību kursi un to īstenošanas līmenis aprites ekonomikā, konferences un semināri prasmju uzlabošanai, atbalsta programmas un ceļveži.

Ieinteresēto pušu iesaistīšanās un sadarbības indikatori galvenokārt ir vērsti uz darbībām, lai sadarbotos ar galvenajiem dalībniekiem, kas iesaistīti visos aprites ekonomikas iniciatīvas posmos (izstrādāšana, īstenošana un uzraudzība). Daži piemēri ir aprites ekonomikas vīzijas veidošanas sanāksmju skaits, mobilizēto dalībnieku skaits, aprites ekonomikas tīklu īstenojošo sadarbības projektu skaits un aprites projektu sanāksmju skaits, aktivitātes, kas saistītas ar sadarbību starp dažādiem dalībniekiem (piemēram, iestādēm), sinerģiju un sadarbību veicinošu sistēmu un platformu izveide un īstenošana, iesaistīto dalībnieku skaits.

Izpratnes veicināšanas indikatori galvenokārt attiecas uz izpratnes veidošanas kampaņu un pasākumu skaitu, kas organizēti dažādās jomās (piemēram, pārtikas atkritumu samazināšana, plastmasas izmantošanas samazināšana un preču atkārtota izmantošana). Tomēr indikatori atspoguļo arī citus veidus, kā palielināt izpratni un izplatīt aprites ekonomikas principus semināru, pasākumu, publikāciju, vadlīniju un platformu formātā.

Izglītības indikatori mēra, cik lielā mērā aprites ekonomika ir iekļauta izglītības politikā un mācību programmā. Šīs apakšnozares piemēri ir: aprites ekonomikas darbības jomās apmācīto studentu skaits, izglītības ilgtspējīgai attīstībai integrēšana reģionālajā izglītības politikā un to

skolu un universitāšu skaits, kuras atsaucās uzaicinājumam iesniegt projektus par aprites ekonomikas izglītību.

Zinātnes indikatori ietver Projekta ietvaros vai saistībā ar to veiktos zinātniskos pētījumus, sagatavotos zinātniskos rakstus un publikācijas, izstrādātos studiju pētījumu darbus – bakalaura, maģistra, doktora disertācijas, Projektā iesaistīto studentu skaitu un ar Projekta tematiku saistītu kvalifikāciju ieguvušu ekspertu un speciālistu skaitu.

2.2.7. Pārvaldība

Pārvaldības kategorija ietver tādus indikatorus kā stratēģijas un iniciatīvas, regulējums, publiskais iepirkums, valsts finansējums aprites ekonomikas projektiem un pasākumiem, “zaļās” ekonomikas proporcija tautsaimniecībā (IKP), u.c., un tie lielākoties attiecas uz Projekta sociāli ekonomiskās ietekmes novērtējumu AAVP ieviešanā un politikas veidošanā.

Tomēr atsevišķi šīs kategorijas indikatori attiecināmi un iekļauti demonstrējumu un pilotprojektu monitoringa plānos – demonstrējumu vai pilotaktivitātes rezultātā izstrādātās rekomendācijas un priekšlikumi politikas dokumentu uzlabošanai, kas vērsti uz atkritumu apsaimniekošanas efektivitātes paaugstināšanu, esošā regulējuma izveidi un atjaunināšanu, lai veicinātu aprites ekonomiku, kā arī identificēto regulējošo šķēršļu identificēšanu un likvidēšanu.

2.3. Novērtējumā izmantojamo datu avoti

Projekta sociāli ekonomiskās ietekmes novērtējums ir cieši saistīts ar citām monitoringa D bloka aktivitātēm un to rezultātiem. D1 – “Demonstrēto Projekta rezultātu un metožu ietekmes monitorings”, kuras vispārējais mērķis ir nodrošināt ietvaru un veikt Projekta aktivitāšu īstenošanas ietekmes uzraudzību demonstrējumu projektos, kā arī kapacitātes palielināšanas centienus un ieguldījumu AAVP un ŪSD mērķu īstenošanā, un D2 – “Projekta ietekmes uz ekosistēmu pakalpojumiem monitorings”, kuras ietvaros tiks veikts kvalitatīvs un kvantitatīvs C4 – “Pilotprojekti reģionālajos poligonos atkritumu šķirošanas uzlabošanai materiālu un enerģijas iegūšanai” un C9 – “Izglītojošas un uzvedības izmaiņu demonstrācijas aktivitātes atkritumu samazināšanai, ilgtspējīgam patēriņam un aprites domāšanas veicināšanai” aktivitāšu ietvaros īstenoto pasākumu ietekmes novērtējums uz vidi un dabas kapitālu, kā arī sabiedrības veselību un vietējo ekonomiku.

Projekta sociāli ekonomiskās ietekmes novērtējumam tiks izmantoti D1 aktivitātes ietvaros apkopotie monitoringa dati attiecībā uz demonstrācijas un pilotprojektu un kapacitātes stiprināšanas pasākumu īstenošanas faktiskajiem rezultātiem, kā arī Projekta aktivitāšu ieguldījumu AAVP noteikto pasākumu īstenošanā un mērķu sasniegšanā. Tiks izmantota arī informācija no attiecīgo aktivitāšu ietvaros partneru izstrādātajiem ziņojumiem, atskaitēm un veikto patērētāju un iesaistīto pušu aptauju apkopojumiem, analizējot un interpretējot to sociāli ekonomiskajā kontekstā.

Sociāli ekonomiskās ietekmes novērtējumā tiks ņemti vērā arī Projekta pārneses un atkārtotamības sasniegtie un paredzamie rezultātīvie rādītāji.

Papildus pēc nepieciešamības definēto vērtējamo aspektu izvērtējumam nepieciešamie dati tiks iegūti no publiski pieejamām statistikas datu bāzēm, nozaru pārskatiem, publikācijām, pēc pieprasījuma no attiecīgajām pārvaldes vai uzraudzības institūcijām u.c. datu avotiem.

2.4. Monitoringa ziņojumi

Saskaņā ar Projekta izpildes darba plānu, D3 aktivitātes ietvaros tiks sagatavoti trīs ziņojumi:

1. **Sākotnējais novērtējuma ziņojums** tiks sagatavots par esošo situāciju 2023. gada beigās pirms demonstrācijas un pilotprojektu ieviešanas, ietverot vispārīgu informāciju attiecībā uz definētajiem vērtējamajiem aspektiem un indikatoriem atkritumu apsaimniekošanas un aprites ekonomikas kontekstā. Sākotnējā novērtējuma laikā demonstrējumu un pilotprojektu īstenošanas ietvaros paredzētie pasākumi vēl nebūs pilnībā pabeigti un to rezultāti sākotnējā ziņojumā netiks analizēti. Tomēr novērtējuma izstrādē tiks cieši sekots līdz šo demonstrējumu un pilotprojektu īstenošanas gaitai un progresam ar mērķi identificēt nepieciešamību veikt korekcijas monitoringa plānos un indikatoru definējumos, un precizēt demonstrējumu un pilotprojektu sociāli ekonomiskās ietekmes monitoringa plāni un indikatori tiks iekļauti Sākotnējā ziņojumā, kā arī turpmākajos ziņojumos, ja darba gaitā tiks konstatēta nepieciešamība veikt izmaiņas un/vai papildinājumus monitoringa plānā.
2. **Vidusposma novērtējuma ziņojums** tiks sagatavots līdz 2026. gada jūnijam, kad saskaņā ar Projekta izpildes plānu būs pabeigta objektu un kompleksu izveide, infrastruktūras izbūve, platformu, tehnoloģiju un produktu izstrāde demonstrējumos un pilotprojektos, un novērtējami to īstenošanas sākotnējie rezultāti.
3. **Noslēguma monitoringa ziņojums** tiks sagatavots Projekta nobeigumā, kurā pilnībā tiks apkopoti, analizēti un atspoguļoti sasniegtie rezultāti attiecībā uz Projekta aktivitāšu īstenošanas sociāli ekonomisko ietekmi.

3. Projekta sociāli ekonomiskās ietekmes monitoringa plāns

3.1. D3.1. Demonstrācijas pasākumi un pilotprojekti

Vairāku Projekta aktivitāšu ietvaros tiks īstenotas demonstrācijas un pilotprojekti. Sociāli ekonomiskās ietekmes novērtējums katram no šiem pasākumiem tiks veikts atsevišķi, nosakot specifiskus vērtējamus aspektus un indikatorus, monitoringa ietvaros veicamās aktivitātes un to regularitāti. Tabulā Nr. 1 sniegts vispārīgs demonstrācijas un pilotprojektu uzskaitījums Projekta aktivitāšu un tematisko jomu sadalījumā.

Tabula Nr. 1 Demonstrācijas un pilotprojektu uzskaitījums Projekta aktivitāšu un tematisko jomu sadalījumā

DEMONSTRĒJUMU UN PILOTPROJEKTI LIFE WASTE TO RESOURCES IP PROJEKTĀ	
TEMATISKĀ JOMA NR. 1 – NO ATKRITUMIEM UZ RESURSIEM	
C1 – Kompleksas pieejas izstrāde un demonstrēšana dalītās atkritumu savākšanas sistēmai	
<i>Apakšaktivitāte C1.1. – Kompleksu modeļu izveide šķiroto atkritumu savākšanas vietām un risinājumu replikācija citos atkritumu apsaimniekošanas reģionos</i>	
Ieviešamie demonstrācijas un pilotprojekti	Pilotprojekts – Atkritumu šķirošanas laukuma izveide Rīgā
	Pilotprojekts – Atkritumu šķirošanas laukuma izveide Valmierā
<i>Apakšaktivitāte C1.2. – Atsevišķas tekstilizstrādājumu savākšanas sistēmas izstrāde un demonstrācija</i>	
Ieviešamie demonstrācijas un pilotprojekti	Tekstilizstrādājumu savākšanas sistēmas demonstrācija
C2 – Rīku izstrāde un aprītes risinājumu pilotēšana būvniecības procesam un materiālu plūsmām	
<i>Apakšaktivitāte C2.6. – Vadlīnijas projektēšanas un būvniecības publiskā iepirkuma organizēšanai un pilotprojektu īstenošana</i>	

DEMONSTRĒJUMU UN PILOTPROJEKTI LIFE WASTE TO RESOURCES IP PROJEKTĀ	
Ieviešamie demonstrācijas un pilotprojekti	Pilotprojekts – Šķirotu un pārstrādāto būvgružu otrreizējās izmantošanas un materiālu apmaiņas sistēmas izveide
<i>Apakšaktivitāte C2.7. – Politikas ieteikumu izstrāde būvniecības atkritumu pārstrādei un apritei</i>	
Ieviešamie demonstrācijas un pilotprojekti	Atkritumu šķirošanas konteineri ar attālinātās uzraudzības sistēmu
C3 – Pilotprojekti atkritumu beigu statusa kritēriju piemērošanai, lai demonstrētu aprites un “no atkritumiem uz resursiem” koncepciju	
<i>Apakšaktivitāte C3.1. – Pilotprojekts atkritumu beigu statusa sintēzes gāzes tehnoloģijas demonstrēšanai nepārstrādājamu oglekļa bāzes materiālu otrreizējai pārstrādei kombinācijā ar gazifikācijas pelnu vitrifikāciju</i>	
Ieviešamie demonstrācijas un pilotprojekti	Pilotprojekts – Jauktu oglekļa bāzes atkritumu izmantošana augstas kvalitātes sintēzes gāzē dažādiem pakārtotiem lietojumiem
<i>Apakšaktivitāte C3.2. – Kompozītmateriāla kā izejmateriāla sagatavošana dažādiem lietojumiem no atkritumiem, kas šobrīd tiek uzskatīti par nepārstrādājamiem</i>	
Ieviešamie demonstrācijas un pilotprojekti	Pilotprojekts – Kompozītmateriāla sagatavošana no atkritumiem, kas šobrīd tiek uzskatīti par nepārstrādājamiem, kā izejmateriālu dažādiem lietojumiem (izejviela ceļu būvei, dažādu galaproduktu ekstrūzijas un presēšanas formēšanai)
<i>Apakšaktivitāte C3.3. – Jaunu inovatīvu būvmateriālu radīšana, kā izejvielu izmantojot dažādus koksnes un tekstila atkritumus</i>	
Ieviešamie demonstrācijas un pilotprojekti	Pilotprojekts – Jaunu inovatīvu būvmateriālu radīšana, izmantojot dažādus koksnes un tekstila atkritumus kā izejvielu
C4 – Pilotprojekti reģionālajos poligonos atkritumu šķirošanas uzlabošanai materiālu un enerģijas iegūšanai	

DEMONSTRĒJUMU UN PILOTPROJEKTI LIFE WASTE TO RESOURCES IP PROJEKTĀ	
<i>Apakšaktivitāte C4.1. – Inovatīvas izsaiņošanas tehnoloģiju iekārtas uzstādīšana reģionālajā poligonā "Daibe" pārtikas un ēdināšanas atkritumu priekšapstrādei, kam beidzies derīguma termiņš</i>	
Ieviešamie demonstrācijas un pilotprojekti	Pilotprojekts – Tehnoloģiju risinājumi materiālu atgūšanai/reģenerācijai
<i>Apakšaktivitāte C4.2. – Uzlaboti tehniskie risinājumi materiālu atgūšanai reģionālajā poligonā "Dziļā Vāda"</i>	
Ieviešamie demonstrācijas un pilotprojekti	Pilotprojekts – Tehniskie risinājumi materiālu atgūšanai/reģenerācijai
C8 – Risinājumu demonstrēšana bioloģisko un pārtikas atkritumu samazināšanai un pārtikas atkritumu mērījumu uzlabošanai	
<i>Apakšaktivitāte C8.1. – Tehnoloģiskie risinājumi bioloģisko atkritumu decentralizētai apsaimniekošanai</i>	
Ieviešamie demonstrācijas un pilotprojekti	Risinājumu demonstrēšana bioloģisko un pārtikas atkritumu samazināšanai
TEMATISKĀ JOMA NR. 2 – PILNS PRODUKTU APRITES CIKLS UN PRODUKTU DIZAINS	
C5 – Rūpnieciskās simbiozes platformas izveide atkritumiem	
<i>Apakšaktivitāte C5.1. – Industriālās simbiozes (IS) platformas izveide un tālāka attīstība</i>	
Ieviešamie demonstrācijas un pilotprojekti	Pilotprojekts – Industriālās simbiozes platforma
<i>Apakšaktivitāte C5.3. – Inovatīva kapacitātes stiprināšana ar atbalsta grantu shēmas īstenošanu</i>	
Ieviešamie demonstrācijas	Apmācības (pilns cikls) un akselerācijas process ar grantu shēmas ieviešanu

DEMONSTRĒJUMU UN PILOTPROJEKTI LIFE WASTE TO RESOURCES IP PROJEKTĀ	
un pilotprojekti	
TEMATISKĀ JOMA NR. 3 – REĢIONĀLĀS ILGTSPĒJAS STIPRINĀŠANA, ATKRITUMU UN MATERIĀLU PĀRVALDE	
C6 – Ilgtspējīgas atkritumu apsaimniekošanas un materiālu aprites veicināšana valsts, reģionālā un vietējā līmenī	
<i>Apakšaktivitāte C.6.5. – Instrumentu izstrāde aprites ekonomikas modeļa ieviešanai vietējā līmenī</i>	
Ieviešamie demonstrācijas un pilotprojekti	Aprites ekonomikas modeļa demonstrēšana Cēsu novadā
TEMATISKĀ JOMA NR. 4 – ILGTSPĒJĪGS PATĒRIŅŠ UN SOCIĀLĀS INOVĀCIJAS	
C7 – Sistēmas izveide atkārtotas izmantošanas, remonta un pārstrādes veicināšanai	
<i>Apakšaktivitāte C7.1. – Modeļu izveide remonta un pārstrādes centriem vietējā līmenī</i>	
Ieviešamie demonstrācijas un pilotprojekti	Pilotprojekts – Uz kopienas iniciatīvu balstīta pārstrādes un remonta Zero Waste kvartāla izveide Cēsīs
	Pilotprojekts – Vietējā remonta un pārstrādes centra izveide Valmierā
<i>Apakšaktivitāte C7.2. – Pilotprojekts EEIA un IKT remontdarbnīcas un nomas centra attīstībai</i>	
Ieviešamie demonstrācijas un pilotprojekti	Pilotprojekts – EEIA (elektrisko un elektronisko iekārtu atkritumi) un IKT (elektroniskās un informācijas un komunikācijas tehnoloģijas) remontdarbnīcas un nomas centra izveide Rīgā
<i>Apakšaktivitāte C7.3. – Digitālās platformas izstrāde un ieviešana “no precēm uz pakalpojumiem” pieejas veicināšanai</i>	
Ieviešamie demonstrācijas un pilotprojekti	Pilotprojekts – Digitālās platformas izstrāde “no precēm uz pakalpojumiem” pieejas veicināšanai

DEMONSTRĒJUMU UN PILOTPROJEKTI LIFE WASTE TO RESOURCES IP PROJEKTĀ	
C9 – Izglītojošas un uzvedības izmaiņu demonstrācijas aktivitātes atkritumu samazināšanai, ilgtspējīgam patēriņam un aprites domāšanas veicināšanai	
<i>Apakšaktivitāte C9.1. – Ilgtspējas un atkritumu izglītības jomas paplašināšana uz aprites ekonomiku Ekoskolu pilotgrupā un izglītības sektora kapacitātes palielināšana Latvijā</i>	
Ieviešamie demonstrācijas un pilotprojekti	Demonstrācijas pasākumi ekoskolu un vietējo kopienu izmēģinājuma grupā, lai palielinātu izglītības sektora un plašākas kopienas kapacitāti virzībā uz aprītīgumu
<i>Apakšaktivitāte C9.2. – Risinājumu izstrāde jūras atkritumu samazināšanai un piekrastes piesārņojuma negatīvās ietekmes uz dabu un vidi mazināšanai</i>	
Ieviešamie demonstrācijas un pilotprojekti	Demonstrācijas pasākumi piekrastes pašvaldībās jūras atkritumu samazināšanai
	Demonstrācijas pasākumi īpaši aizsargājamās dabas teritorijās piekrastē jūras atkritumu samazināšanai
<i>Apakšaktivitāte C9.3. – Demonstrācijas pasākumi piekrastes kopienās, lai novērstu piegružošanu ar cigarešu izsmēķiem un veicinātu uzvedības maiņu</i>	
Ieviešamie demonstrācijas un pilotprojekti	Infrastrukturā uzlabošanas modeļa izveide ar izpratnes veidošanas elementiem Rīgā
	Infrastrukturā uzlabošanas modeļa izveide ar izpratnes veidošanas elementiem Liepājā

Demonstrējumu un pilotprojektu monitoringa plāni, ietverot definētos indikatorus un izpildes termiņus, ir apkopoti Pielikumā Nr. 1 *MS Excel* tabulas formātā. Vairākās teritorijās dažādu aktivitāšu ietvaros paredzēti atšķirīgas tematikas demonstrējumu un pilotprojektu ieviešana, un to individuālajos monitoringa plānos ietvertie vērtējamie aspekti. Indikatori daļēji pārklājas, kas tiks ņemts vērā, veicot sasniegto rezultātu apkopotu novērtējumu sociāli ekonomiskās ietekmes kontekstā Projekta noslēguma monitoringa ziņojuma izstrādē.

3.2. D3.2. Atkritumu apsaimniekošanas efektivitāte un politikas plānošana

D3.2. apakšaktivitātes mērķis ir analizēt, kā Projektā īstenotās aktivitātes ir veicinājušas AAVP ieviešanu Projekta ieviešanas periodā, kā arī izvērtēt nākamajā periodā plānoto atkritumu apsaimniekošanas pasākumu efektivitāti sociāli ekonomiskajā kontekstā.

Projekta ietvaros tiks analizēti sasniegtā sociāli ekonomiskā attīstība Projekta īstenošanas laikā, kā arī, modelējot attīstības scenārijus, iezīmētas paredzamās tendences pēc Projekta īstenošanas, pamatojoties uz sasniegtajiem rezultātiem saistībā ar identificētajiem rādītājiem. Šie parametri noteiks piedāvāto pasākumu iespējamo ieguldījumu AAVP 2021.-2028. gadam, kā arī nākamā perioda atkritumu mērķu sasniegšanu un sabiedrības gatavību maksāt par šādiem atkritumu apsaimniekošanas uzlabojumiem.

Plāna virsmērķi:

1.Mērķis (M1) **Novērst atkritumu rašanos** un nodrošināt kopējā radīto atkritumu daudzuma ievērojamu samazināšanu, izmantojot maksimāli visas labākās pieejamās atkritumu rašanās novēršanas iespējas un labākos pieejamos tehniskos paņēmienus, palielinot resursu izmantošanas efektivitāti un veicinot ilgtspējīgākas patērētāju uzvedības modeļa attīstību.

2.Mērķis (M2) **Nodrošināt atkritumu kā resursu racionālu izmantošanu**, balstoties uz aprites ekonomikas pamatprincipiem un veicinot, ka resursi pēc iespējas tiek atgriezti atpakaļ ekonomiskajā aprītē tautsaimniecībai noderīgā veidā.

3.Mērķis (M3) **Nodrošināt, ka radītie atkritumi nav bīstami** vai arī tie rada nelielu risku videi un cilvēku veselībai, veicinot attiecīgu produktu politiku, bīstamo un videi kaitīgo vielu ierobežojumus un pilnveidojot patērētāju informētību.

4.Mērķis (M4) **Nodrošināt apglabājamo atkritumu daudzuma samazināšanu** un atkritumu apglabāšanu cilvēku veselībai un videi drošā veidā.

Sociāli ekonomiskais novērtējums, modelēšana un projekta rezultātu ietekmes uzraudzība uz mērķtiecīgu atkritumu apsaimniekošanas plānu ieviešanu un plānošanu kopumā ir cieši saistīta ar Projekta kapacitātes stiprināšanas centieniem. Tā ietvaros plānots izvērtēt un uzraudzīt ne tikai identificētos kvantitatīvos rādītājus, bet liela nozīme tiks pievērsta kvalitatīvo rādītāju, piemēram, ieinteresēto pušu apmierinātības monitoringam. Tādēļ šīs aktivitātes īstenošana lielā nozīmē balstīsies uz kapacitātes stiprināšanas pasākumu monitoringa rezultātiem, kas tiek īstenots D1.3 apakšaktivitātes ietvaros.

Ieinteresēto pušu un patērētāju apmierinātības un uzvedības maiņas monitoringam tiks izmantoti aptauju dati, ko īsteno Projekta partneri attiecīgo demonstrējumu un pilotprojektu ietvaros. Pirms šo aptauju veikšanas nepieciešamības gadījumā biedrības "Baltijas krasti" speciālisti lūgs tajās iekļaut jautājumus, kas attiecas uz nepieciešamo datu iegūšanu sociāli ekonomiskajam novērtējumam.

3.2.1. Indikatori

Novērtējumam attiecībā uz Projekta īstenošanas ietekmi uz atkritumu apsaimniekošanas pasākumu efektivitāti AAVP ieviešanas kontekstā izvēlēti Pārvaldības kategorijas indikatori:

Stratēģiju un iniciatīvu indikatori ietver pieņemto iniciatīvu skaitu, kas ietver viedo dizainu, zaļās un apritīgās iniciatīvas, un atkārtotas izmantošanas projektu skaitu. Turklāt tiek analizētas dažādas vietējo iestāžu pieņemtās aprites iniciatīvas, kā arī to pieņemšanas soļi, īstenošanas līmenis un izveidoto dokumentu skaits. Daži indikatori attiecas uz aprites ekonomikas iniciatīvu un darbību uzraudzību un novērtēšanu (piemēram, aprites ekonomikas programmu rezultātu uzraudzība un uzraudzība un pētījumi par maksu noteikšanu un dzīves cikla un izmaksu un ieguvumu pētījumi).

Publiskais iepirkums. Šajā kategorijā ir iekļauti indikatori, kas saistīti ar aprites un zaļo kritēriju iekļaušanu preču, pakalpojumu un darbu iepirkumos. Vairāki indikatori veido publisko iepirkumu apjomu, kas ietver aprites un/vai ekoloģiskos kritērijus (procentos no kopējā iepirkuma, piedāvājumu skaita vai kopējās summas eiro). Citi indikatori attiecas uz identificētajiem juridiskajiem šķēršļiem skaitu zaļā publiskā iepirkuma (ZPI) īstenošanai vai to uzņēmumu skaitu, kuri ir informēti par ar aprites ekonomiku saistītā publiskā iepirkuma iespējām.

Regulējums. Šīs kategorijas indikatori ir vērsti uz esošā regulējuma izveidi un atjaunināšanu, lai veicinātu aprites ekonomiku, kā arī identificēto regulējošo šķēršļu novēršanu. Rādītāji ir vērsti ne tikai uz rezultātiem un sasniegumiem (piemēram, jauni likumi un to grozījumi, lai veicinātu aprites ekonomiku, likvidēti regulējošie šķēršļi likumdošanā un pielāgoti tiesību akti privātā sektora pārejai uz aprites ekonomiku), bet uz visu procesu kopumā (piemēram, darba grupas sanāksmju skaits, lai strādātu pie tiesību aktu uzlabošanas, un piesaistīto aprites ekonomikas konsultantu skaits, izstrādājot tiesību aktus šajā jomā).

Valsts finansējuma indikatori attiecas uz visu valdības sniegto ekonomisko atbalstu aprites iniciatīvu īstenošanai (piemēram, eksperimentiem mobilizētie finanšu resursi, budžeta līdzekļi, publiskie izdevumi pētniecībai un attīstībai saistībā ar aprites ekonomiku un aprites ekonomikas projektos ieguldītā summa).

Tautsaimniecība ietver tādus indikatorus kā zaļās ekonomikas īpatsvars iekšzemes kopproduktā (IKP) un IKP uz kopējām siltumnīcefekta gāzu (SEG) emisijām.

Uz šo novērtējumu attieksies arī vispārīgie indikatori par atkritumu apsaimniekošanas efektivitāti – saražoto atkritumu daudzums, samazinājums, dalīti vāktu atkritumu plūsmu rādītāji, pārstrāde, atkārtota izmantošana, u.c. rādītāji, kas attiecināmi uz augstāk minēto AAVP mērķu sasniegšanu.

Detalizēts D3.2 apakšaktivitātes monitoringa plāns un specifiskie indikatori tiks iekļauti Vidusposma novērtējuma ziņojumā.

4. Mērķa grupas un iesaistītās puses

Svarīga šī novērtējuma sastāvdaļa būs sabiedrības ieguldījums un ieinteresēto personu iesaiste, tādējādi palīdzot panākt arī lielāku sociālo iekļaušanu un līdzdalību gan Projekta īstenošanā visos tā posmos, gan attiecībā uz atkritumu apsaimniekošanu, gan politikas plānošanu, sniedzot lielu ieguldījumu Projekta kapacitātes palielināšanas mērķu sasniegšanā.

Sociāli ekonomiski vērtējamie aspekti Projekta aktivitāšu sociāli ekonomiskās ietekmes novērtēšanai un uzraudzībai vietējā un reģionālā līmenī ietvers komponentus, kas saistīti ar resursu izmantošanu (tostarp tradicionālo, vietējo un komerciālo resursu izmantošanu), vietējo un reģionālo ekonomiku un sociālo kontekstu, kas ir būtiski reģiona iedzīvotājiem individuāli, kā arī un kopienām, un ko Projekts var ietekmēt, īpašu uzmanību pievēršot galvenajām ieinteresēto personu grupām – atkritumu apsaimniekošanas operatoriem un pašvaldībām, nozaru asociācijām, ražošanas, būvniecības, tehnoloģiju, pētniecības un attīstības u.c. uzņēmumiem, pašvaldību politikas veidotājiem, kas atbildīgi par lēmumiem saistībā ar šīm nozarēm.

LIFE integrētais projekts "Atkritumi kā resursi Latvijā – Reģionālās ilgtspējas un aprites veicināšana, ieviešot atkritumu kā resursu izmantošanas koncepciju" (LIFE Waste To Resources IP, LIFE20 IPE/LV/000014) tiek īstenots ar Eiropas Savienības LIFE programmas un Valsts reģionālās attīstības aģentūras finansiālu atbalstu. <https://wastetoresources.varam.gov.lv>

Informācija atspoguļo tikai autoru nostāju un viedokli, un ne vienmēr atspoguļo Eiropas Savienības vai Eiropas Klimata, infrastruktūras un vides izpildaģentūras (CINEA) nostāju un viedokli. Ne Eiropas Savienība, ne finansējuma piešķirējs nav atbildīgi par pausto saturu.